

Petar Guberina - vizionar 21. stoljeća

Dulčić, Adinda; Mihanović, Vesna; Munivrana, Boška

Source / Izvornik: **Aktualnost Guberinine misli u stoljeću uma : znanstveno-stručna monografija VIII. međunarodnog simpozija verbotonalnog sistema (svibanj 2014.) : u povodu 100. obljetnice rođenja akademika Petra Guberine, 2014, 33 - 61**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:257:028566>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Repository / Repozitorij:

[SUVAG Polyclinic Repository](#)

doc. dr. sc. Adinda Dulčić

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Ul. kneza Ljudevita Posavskog 10, 10000 Zagreb, Hrvatska, E-mail: adinda.dulcic@suvag.hr

Vesna Mihanović

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Ul. kneza Ljudevita Posavskog 10, 10000 Zagreb, Hrvatska, E-mail: vmihanovic@suvag.hr

dr. sc. Boška Munivrana

Poliklinika za rehabilitaciju slušanja i govora SUVAG, Ul. kneza Ljudevita Posavskog 10, 10000 Zagreb, Hrvatska, E-mail: bmunivrana@suvag.hr

PETAR GUBERINA - VIZIONAR 21. STOLJEĆA

Sažetak

Akademik Petar Guberina, autor verbotonalnog sistema, bio je znanstveni vizionar 21. stoljeća, lingvist, humanist te preteča ekološkog i socijalnog modela invaliditeta. Jedan od neimenovanih protagonista novog koncepta invaliditeta, izgradio je mostove između domaće i svjetske znanosti, integrirajući pritom hrvatsku znanost u europske i svjetske procese. Ono što je u Guberininom radu i djelu najvrednije, to je upravo ono utopijsko kojim je prekoračio granice svoga vremena, pokazujući u teoriji i praksi mogućnosti jednog novog drugačijeg poimanja čovjeka. Duboko zaokupljen čovjekom, bio je svjestan da je svako biće dio ukupnog sklada svemira. Različitost je smatrao bitnim za život i društveni razvoj svijeta koji nije homogeni entitet. Stoga mu pripisujemo originalnost i humanost čiji se rad ne može i ne treba mjeriti te uspoređivati s djelima drugih znanstvenika.

Izuzetno obdaren osjećajem za smisao ljudskog života, Petar Guberina smatrao je da je čovjekova svrha ostvarena postizanjem potpune ličnosti. Ovakvo je mišljenje dijelila i njegova suvremenica, velika pedagoginja Marija Montessori koja je razvila pedagošku metodu drugačiju od uobičajenih. Oba ova znanstvenika u središte zbivanja stavljala su dijete/čovjeka potičući ostvarenje svih njegovih prirodnih potencijala u neovisnoj osobi, uvažavajući pritom cjelovit razvoj osobnosti. Očito je da su njihova djela bila usmjerena različitoj temi, a da je svaka od njih igrala sličnu ulogu u intelektualnom razvoju svojih autora ostvarujući time u konačnici istu svrhu.

Zaslужan je što je ujedinio znanstvenike i stručnjake raznih područja koji su proučavali i istraživali govor čovjeka s različitih točki gledišta. Svojim interdisciplinarnim pristupom doveo je do novih spoznaja, a time i do značajnog pomaka u znanosti i praksi. Na taj je način učinio raskid s tradicionalnim lingvističkim i audiološkim poimanjem govora i jezika izgrađujući verbotonalnu metodu koja je bila vezana uz prirodni i patološki govor i slušanje te audio-vizualnu globalno-strukturalnu metodu vezanu uz nastavu stranih jezika. Izučavao je govorni jezik provodeći istraživanja s ishodištem u čovjeku, odnosno uvijek u subjektu u komunikaciji, s naglašenom njegovom ulogom u slanju i primanju govorne poruke. Učinio je veliki pomak u audiologiji koja je imala za cilj ne samo utvrditi stanje već i pratiti promjene u sustavu slušanja i govora, pratiti funkcioniranje cijelog tijela u prostoru te na taj način odrediti početnu optimalu kao temelj rehabilitacijskih postupaka.

Znanstvena otkrića i «izumi» Petra Guberine imali su u načelu revolucionarni karakter. Da bi ih uklopio u znanstveni sustav, morao je preustrojiti stare spoznaje, usmjeriti svoje teorijsko i praktično polazište prema novim spoznajama gradeći pritom novu paradigmu koja je u tridesetim godinama dvadesetog stoljeća bila utopija. Iz svega proizlazi da je bio jedan od

utemeljitelja nove (post-pozitivističke) paradigme kojom je pokrenuo znanstvenu revoluciju ponajprije u pristupu razvojnim teškoćama ili invaliditetu u okviru ekološkog i/ili socijalnog modela. Njegov suvremeni, novi pristup invaliditetu predstavljao je već u to vrijeme ne samo most između medicinske i socijalne perspektive, već je i objašnjavao invaliditet kao varijaciju ljudskog stanja, kao neku drugu karakteristiku među širokim rasponom osobina prisutnih u društvu. Na taj je način potvrdio da je 'invaliditet koncept u razvoju', što je mnogo godina kasnije istaknula i Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom (2006).

Ključne riječi: ekološki i socijalni model, post-pozitivistička paradigma, čovjekova optimala, koncept u razvoju

PETAR GUBERINA – VISIONARY OF THE 21st CENTURY

Abstract

Academician Petar Guberina, author of the Verbotonal System, was a scientific visionary of the 21st century, humanist and the predecessor of the ecological and social model of disability. One of the unnamed protagonists of the new concept of disability, he built bridges between domestic and international science, integrating at the same time Croatian science into European and world processes. The most valuable thing in Guberina's work is the utopian part, with which he crossed the boundaries of his time, showing in theory, as well as in practice, the possibilities of a new, completely different understanding of man. Deeply obsessed with man, he was aware that every human being is a part of the complete harmony of the universe. Diversity, he believed, was crucial for life and the social development of the world, which is not a homogeneous entity. Therefore, we attribute him with originality and humanity, his work does not have to be measured and compared with works of other scientists.

Remarkably talented with the feeling for the meaning of human life, Petar Guberina believed that man's purpose is fulfilled by achieving a complete personality. This opinion was also shared by his contemporary, the great pedagogue Maria Montessori who developed the pedagogical method different from the usual ones. Both of these scientists in the focus of events placed the child/man encouraging the fulfilment of all of his natural potentials in an independent person, respecting at the same time the complete development of personality. It is obvious that their works were directed towards a different topic, and that each one of them played a similar role in the intellectual development of its authors eventually achieving the same purpose.

Much credit goes to him for uniting scientists and specialists from different fields and areas who have studied and researched man's speech from different points of view. With his interdisciplinary approach he brought new ideas and major breakthrough in science and practice. In this way he made a breakaway from traditional linguistic and audiological conception of speech and language building the verbotonal method that was linked to natural and pathological speech and listening as well as the structural and global audio-visual method linked to teaching foreign languages. He was studying spoken language making researches with their origin in man who is the subject in communication with his strongly manifested role in sending and receiving the speech message. He made a great progress in audiology that aimed not only to establish the status but to follow changes in the system of listening and speech and functioning of the body as a whole in space and in this way define the starting optimal as the basis of rehabilitation procedures.

Scientific discoveries and ‘inventions’ of Petar Guberina had, in principle, a revolutionary character. In order to place them into a scientific system he had to reorganize old cognitions, direct his theoretical and practical starting point towards new cognitions, building at the same time new paradigms which were considered to be a utopia in the 1930s. Therefore it can be said that he was one of the founders of the new (post-positivist) paradigm with which he started the scientific revolution primarily in the approach to developmental difficulties or disabilities within the ecological and/or social model. His modern, new approach towards disability represented, even at that time, not only the bridge between medical and social perspective, but also explained disability as a variation of human condition, as another characteristic among the broad range of characteristics present in society. In this way he confirmed that ‘disability is a concept in development’, which was many years later emphasized by the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2006).

Key words: ecological and social model, post-positivist paradigm, man’s optimal, concept in development

UVOD

Akademika Petra Guberinu smatramo guruom verbotonalnog sistema koji je označio put jednom novom gnoseološkom pravcu izgrađujući i oblikujući pritom filozofiju verbotonalnog sistema koja na prvo mjesto stavlja čovjeka (Guberina, 2010) i «kreativnu funkciju mozga u njegovoj percepciji vanjskih podražaja» (Guberina, 1995: 157). Psihofilozofija je temelj njegovog istraživanja u području govora, usvajanja tog govora i rehabilitacije. Prisutnost čovjeka i njegovo aktivno sudjelovanje temelji su psihofilozofskog koncepta teorije verbotonalnog sistema (Guberina, 1995).

U centru verbotonalnog sistema je sam čovjek kod kojeg se proučavaju dinamičke aktivnosti u tijelu i mozgu, uz osnovni pokretač afektivnost (Guberina, 1995, 2010), a čija polazišta uključuju psihologiju, neuropsihologiju i neurolingvistiku (Guberina, 2010). Iz tog proizlazi da filozofija verbotonalnog sistema, koju je formulirao Petar Guberina davne 1954. godine, obuhvaća opću lingvističku teoriju, audiološku teoriju te neuropsihološku teoriju slušne percepcije povezujući ih u dijelove (*puzzle*) koji kao takvi predstavljaju trodimenzionalnu sliku. Ujedno, uključuje i primjenu svih spomenutih teorija, kako na području rehabilitacije slušanja i govora, tako i na području učenja stranih jezika i usvajanja materinskog jezika (Guberina, 1995).

Ono što je u Guberininom radu i djelu najvrednije, to je upravo ono utopijsko kojim je prekoračio granice svog vremena. Duboko zaokupljen čovjekom, bio je svjestan da je svako biće dio ukupnog sklada svemira. Različitost je smatrao bitnim za život i društveni razvoj svijeta koji nije homogeni entitet. Naime, smatrao je da svaki čovjek sa svim svojim osobinama te tijelom i mozgom sudjeluju «potpuno, uz pomoć vrednota govornog jezika, u vlastitoj rehabilitaciji slušanja i govora ili u usvajanju stranih jezika prema verbotonalnoj metodi» (Guberina, 1995: 160). Svaka osoba s oštećenjem sluha voditelj je svoje vlastite rehabilitacije jer upućuje rehabilitatora na izbor načina prijenosa zvučnog signala. To razumijeva primjenu jednog od ključnih alata u rehabilitaciji osobe, odnosno primjenu osobno usmjerenog planiranja koji se temelji na ljudskim pravima same osobe, njenoj nezavisnosti, izboru te socijalnoj uključenosti (Sanderson, 2000). Na taj se način osnažuje osobu da sama izabere putove svoga uspjeha te za aktivno uključivanje u život društvene zajednice.

Najveću pozornost posvećuje različitim mogućnostima pristupa čovjeku. Polazi od njegovog iskustva samoga sebe kao tjelesno-duhovne cjeline u kontekstu cjelokupne stvarnosti. Kada pristupa čovjeku, dotiče ga kao cjelinu. Naime, sve dimenzije koje ga vode do čovjeka, predstavljaju vrata kojima dolazi do njega. Čovjeku ne pristupa statički, nego dinamički jer, kao što ističe Nenad Malović (2007:47), čovjek "nikad nije dovršen, »gotov čovjek«, nego se neprestano razvija, nastaje, i to vrijedi za svaki trenutak i svaki »oblik« njegova postojanja: za razdoblje kad je embrij, u djetinjstvu, mladenaštvu, zrelosti i starosti." U konačnici, Guberinin pristup čovjeku jest pristup osobi u njenoj društvenosti (kako u socijalnom, kulturnom, tako i civilizacijskom kontekstu), njenim odnosima i dimenzijama osobnosti.

U drugoj polovini dvadesetog stoljeća Guberina je na tragu sada već iskristaliziranog stava kojeg danas također zastupa autor Malović (2007:51) navodeći da je čovjek »nerazrješivi čvor indeterminacija« čiju je bit nemoguće u potpunosti definirati. Ovakav stav stvara temelj dostojanstva konkretnog čovjeka, dok holistički pristup osobi daje opravdanje njene nedodirljivosti. Priznavanjem nedodirljivosti svake osobe, Guberinu je obvezivalo «na intelektualno i znanstveno poštenje u smislu eksperimentalne apstinencije glede onih

segmenata ljudskosti u kojima bismo zbog znanstvene radoznalosti mogli aktivirati procese sposobne oštetiti ili ugroziti ljudsko dostojanstvo.» (Malović, 2007:51).

GUBERININA LINGVISTIKA GOVORA I VERBOTONALNA METODA

Petar Guberina je svoj znanstveni rad započeo 30-tih godina prošlog stoljeća kao lingvist. Lingvistiku početkom 20. stoljeća obilježio je Ferdinand de Saussure i njegova strukturalistička lingvistika. Da bi unutar jezične djelatnosti definirao jezik on polazi od analize komunikacijskog procesa u kojem jedan sudionik – govornik – odašilje jezičnu poruku drugom sudioniku – slušatelju. Tijekom komunikacijskog procesa ovi sudionici mogu izmijeniti svoje uloge. Sve ono što je u komunikacijskom procesu vezano isključivo za pojedinca i ima fizikalna obilježja de Saussure naziva govorom. S druge strane, prepoznavanje organizacije u toj fizikalnoj produkciji i identificiranje znakova što ga tijekom komunikacijskog procesa vrši slušatelj, prema izvjesnim društvenim normama koje osiguravaju identičnost znaka za govornika i slušatelja i omogućuju komunikaciju, dio je jezične djelatnosti koju de Saussure naziva jezikom. Za de Saussurea jezik je društveno determiniran i, prema tome, bitna kategorija dok je govor individualan i više-manje akcidentalan (de Saussure, 2000). Ovakvo preferiranje jezika u okviru cjelokupne jezične djelatnosti obilježilo je cjelokupnu postsaussureovsku lingvistiku koja se gotovo bez izuzetka slagala s time da je govor tek individualna materijalizirana realizacija jezične organizacije i da u govoru ne može postojati ništa što već ne postoji u jeziku (Koerner, 1972). Ipak, u Švicarskoj se odmah nakon de Saussurea formirala lingvistička škola poznata pod imenom ženevska škola čiji su najpoznatiji predstavnici de Saussureovi direktni učenici Albert Sechehaye i Charles Bally. Pokušali su stvoriti lingvistiku govora budući da se de Saussure uopće nije bavio govorom. Bally je razradio specifičnu stilistiku koja istražuje kako se i kojim jezičnim oblicima u govornim zajednicama javlja emotivna obojenost izraza. Njegova stilistika izučava opće pravilnosti pri izražavanju pojedinih osjećaja (Škiljan, 1980). Upravo učenje ove škole nastavlja i razvija profesor Petar Guberina proučavajući sve one postupke koji se rabe u komunikaciji riječima. Za profesora Guberinu govor je strukturalna cjelina u komunikacijskom lancu, poseban oblik odašiljanja i primanja multisenzoričkih poruka koje stvaraju vanjsku i unutarnju dijalošku formu – komunikacijski lanac. Za profesora Guberinu komunicirati znači prenijeti osobni stav, informaciju, značenje, a ne zvukove ili riječi kao elemente jezika. Tako profesor definira govor kao skup strukturalno - globalnih audiovizualnih procesa koji sudjeluju u uporabi jezika. Jezične sastavnice (fonologija, fonetika, morfologija, sintaksa i semantika) upotpunjene su vrednotama govornog jezika (akustičkim i vizualnim) (Guberina, 1995). Dakle, u razdoblju čvrsto definiranog strukturalističkog pristupa jeziku i pridavanju minorne uloge govoru u odnosu na jezik u lingvističkim izučavanjima, profesor Guberina je pokazao i dokazao da govor ima daleko važniju ulogu te da ga treba smjestiti unutar lingvistike i izučavati ga kao takvoga (Guberina, 2003). Nažalost, ni u današnje vrijeme govor nije dobio značajnije mjesto u lingvistici. Kad ga se proučava to se redovito čini pod drugim nazivljem kao npr. govorni jezik, jezična komunikacija, verbalni jezik itd. U studijama o usvajanju jezika u djece često se rabi termin ulazni jezik za govor djetetove okoline te se pritom misli isključivo na jezičnu sastavnicu govora dok se govorne vrednote odvajaju kao da bi govora bez njih moglo i biti.

Prema perspektivi iz koje pristupa jezičnom fenomenu lingvistika se dijeli na različite znanosti, koje se ponekad međusobno po metodologiji i načinu opisivanja bitno razlikuju. Pod kraj 20. stoljeća, s tehnološkim razvojem, razvijaju se znanstvene discipline poput neurolingvistike, kognitivne lingviste, a posebno svoj uzlet postiže psiholingvistika koju zanimaju odnosi jezika i mišljenja, procesi ontogenetskog razvoja jezika u djeteta, učenje

jezika i različite patološke pojave u jeziku. U najnovijim proučavanjima jezika uvodi se pojam pragmatike. Stavljajući je, prilično hrabro, uz bok sintaksi i semantici kao da je jedna od gramatičkih sastavnica. Definira ju se kao granu lingvistike koja proučava odnose između jezičnih oblika i njihove uporabe tumačeći da se na taj način dobiva uvid u namjere govornika, njegove pretpostavke, svrhu i ciljeve te u oblike aktivnosti koje pri tom govornik rabi. Kao nedostatak joj se navodi nemogućnost objektivne i dosljedne analize koncepta. Nadalje, pragmatičke sposobnosti se, navodno, temelje na razumijevanju vlastitih namjera i namjera sugovornika te na stalnoj integraciji različitih podataka tijekom razgovora (Ivšac, 2006). U svjetlu ovakve teorije govor se svodi na puku artikulaciju. Međutim, uzme li se u obzir lingvistika govora profesora Guberine onda se lako daje uočiti kako su sve ove definicije pragmatike sadržane u njegovoj definiciji govora koji nikako nije samo puka artikulacija. Teorijska osnova njegove lingvistike govora jest proučavanje i primjena postupaka kojima se služimo u komunikaciji riječima. Budući da govor u teoriji lingvistike govora u sebi nosi i leksička i neleksička sredstva onda je posve jasno da govor kao takav obuhvaća i proučavanje odnosa između jezičnih oblika i uporabe tih oblika; da u takvom govoru ima mjesta za dobivanje uvida u namjere govornika, njegove pretpostavke, svrhu i ciljeve govora (Guberina, 2010). Nadalje, ono što se navodi kao nedostatak pragmatike, a to je nemogućnost objektivne i dosljedne analize koncepta u Guberininom govoru postaje moguće zato jer je taj govor definiran i u svojoj vertikalnoj i horizontalnoj osi, to je skup leksičkih i neleksičkih elemenata, pa nije teško pronaći parametre za analizu i proučavanje.

Ono čime je profesor Guberina pokazao i dokazao da govor nije samo puka artikulacija jest Verbotonalna metoda. Počevši sa korekcijom izgovora tipičnih grešaka u izgovoru stranog jezika, na početku svog znanstvenog rada, pokazao je da kriva percepcija rezultira krivim, lošim izgovorom. Ispitao je i odredio optimalne za svaki pojedini glas kako za hrvatski tako i za još neke svjetske jezike. Kasnije će se optimalne koristiti za korekciju poremećaja izgovora tj. poremećaja artikulacije (Vuletić, 1987). Verbotonalni pristup korekciji izgovora pokazao se puno efikasnijim u odnosu na, dotadašnje, klasične, oralne metode korekcije izgovora (Blaži, Arapović, 2003). Verbotonalnim pristupom otklanja se uzrok-loša percepcija pa tako posredno i posljedica krivog izgovora glasova što kod klasičnih, oralnih metoda nije bio slučaj. Ovakav pristup korekciji artikulacijskih poremećaja anticipirao je kasnije diferenciranje dijagnostike takvih poremećaja kao „čistih“ artikulacijskih te artikulacijsko-fonoloških poremećaja, a ovi potonji su samo jedan od najuočljivijih simptoma šireg govorno jezičnog poremećaja (Blaži, Arapović, 2003). Teoriju optimala dalje je razvijao primjenjujući je na slušno oštećene osobe. Shvaćajući osobu kao neponovljivu jedinku sa njezinim mogućnostima razvio je Verbotonalnu metodu rehabilitacije slušanja i govora čija je osnovna postavka uvažavanje perceptivne optimalne svake pojedine osobe. Shvatio je da to što je jedan osjetni modalitet narušen ne mora predstavljati prepreku rehabilitaciji jer se svi osjetni modaliteti integriraju u mozgu i tako doprinose percepciji. Tako je, u slušno oštećenih osoba, putem tjelesne vodljivosti i niskih frekvencija na koje tijelo rezonira, omogućio percepciju zvuka/govora i zvučnom vodljivošću (Guberina, 2013). Kasnije je profesor Mihovil Pansini razradio pojam spaciocepcije – osjetne integracije u percepciji prostora i pojam gramatike prostora – govora koji se stvara u prostoru i pokretom cijelog tijela (Pansini, 2000).

Profesor Guberina je u svom Verbotonalnom pristupu uzimao kao polazište osobu i njezine mogućnosti sa svim što tu osobu čini pa tako nije zaboravio da je afektivnost ta koja sve pokreće. Svi rehabilitacijski postupci trebaju počivati na bogatstvu afektivnosti. Time je obitelj, kao osnovu afektivnosti, odredio kao uporište djetetove rehabilitacije. Pitamo se ima li nešto, što je dotakao, a da nije bio toliko suvremen, toliko ispred svog vremena?!

Profesor Guberina je prije više od pola stoljeća pokušao i uspio dokazati i pokazati da je govor puno više od onoga što mu se željelo i želi pripisati te da je jezik jedinstvo sustava svih načina koje čovjek rabi govoreći. Govor je taj zbog kojeg je jezik živ, govor je taj zbog kojeg je jezik u stalnoj mijeni. Jezik umire kad umru njegovi govornici, mijenja se i prilagođava potrebama njegovih govornika. Jezik je sustav koji je u govoru dobio svoju potvrdu i svrhu. Svojom vizijom, profesor Guberina, širom je otvorio vrata i pokazao put praktičnih i znanstvenih spoznaja. Taj put treba ostati čvrsta okosnica za propitivanje novih spoznaja i dostignuća.

PRETEČA EKOLOŠKOG I SOCIJALNOG MODELA INVALIDITETA

Kao znanstveni vizionar 21. stoljeća te humanist, Petar Guberina bio je preteča kako ekološkog, tako i socijalnog modela invaliditeta. Radi razumijevanja iznijetog, valja pojasniti modele invaliditeta vrativši se barem jedno stoljeće unazad.

Krajem devetnaestog stoljeća, filozofija socijalnog darvinizma i eugenike nastojale su 'iskorijeniti' osobe s invaliditetom s lica zemlje (Mihanović i Krampač-Grljušić, 2013). Naime, socijalni darvinizam označavao je skupinu različitih ideologija koje su razumijevale da je društvena evolucija temeljena na natjecanju između pojedinaca, skupina ili ideja. Većina autora koja je promišljala ideje socijalnog darvinizma bila je pod utjecajem, s jedne strane, Spencerove ideje opstanka najpodobnijih ili, s druge strane, Spencerovog sljedbenika Carnegiea i njegovog Evandelja izobilja. Osnovna ideja je u kapitalističkoj ideji nemiješanja po kojoj uspješni trebaju opstati, a neuspješni propasti (Kokić, 2010: 166). O tome nam govori autor Abrams (1968: 74) citirajući jednu od Spencerovih izjava, nastalu u drugoj polovici devetnaestog stoljeća: "Nema većeg prokletstva za buduće generacije negoli svjesno osiguravanje porasta stanovništva raznih imbecila, lijencina i kriminalaca... Cijeli napor prirode usmjeren je oslobađanju od takvih, čišćenju svijeta od takvih i osiguravanju svijeta za bolje... Ukoliko nisu dovoljno opremljeni za život, oni umiru i najbolje je da umru." Ovo je jedno od najradikalnijih tumačenja pristupa invaliditetu.

No, već 1846. godine psiholog Seguin u djelima «Pedagogija za slaboumne» i «Idiotija i njeno liječenje fiziološkim metodama», daje iscrpnu kliničku sliku djece s Down sindromom nazivajući ih pritom «ljepljivim kretovima» zbog njihove nježne i suhe kože. Prema njegovom mišljenju, ta su djeca «nedovršene ljudske jedinice» koje daju dojam nedonošenosti (Udruga 21 za sindrom Down Split i Naklada Bošković, 2008).

U dvadesetom stoljeću i dalje u društvu diljem svijeta prevladavaju stereotipi o invaliditetu. Sredinom pedesetih godina 20. stoljeća pojavio se 'medicinski model' pristupa invaliditetu koji je svojim teorijskim i praktičnim dostignućima predstavljao značajan pomak u odnosu na osobe s invaliditetom. Bio je usmjeren na medicinske specifičnosti osobe, kao što je njeno specifično oštećenje, te sklon problematiziranju osobe, gledajući na nju kao na objekt kliničke intervencije (Quinn, Degener, 2002). Uz medicinski model usko je vezana institucionalna zaštita osoba s invaliditetom (Šostar i dr., 2006).

U okviru medicinsko-psihološke (ili redukcionističke) paradigme Poplin (1988, prema Cerić, 2008) razlikuje sljedeće teorijske modele:

- medicinski model u 50-tim godinama;
- psihološki model u 60-tim godinama;
- bihevioralni model u 70-tim godinama; te
- model kognitivnih strategija u 80-tim godinama 20-tog stoljeća.

U drugoj polovici istoga stoljeća, pojavljuju se sporadični pokušaji za redefiniranje invaliditeta. Tako se 'rađa' pokret za prava osoba s invaliditetom putem kojeg te osobe stječu građanska prava, otvarajući im pritom put u društvo. Razvija se alternativa patologiji invaliditeta koja kao nova filozofija smještava probleme osoba s invaliditetom u društvo. Tako novi identitet invaliditeta i njegova kultura postupno dobivaju priznanje (Mackelprang i Salsgiver, 2009). Naime, sedamdesetih godina 20. stoljeća na području zaštite mentalnog zdravlja pojavljuje se tzv. 'antipsihijatrijski pokret', u okviru kojeg se medicinski pristup zamjenjuje 'socijalnim modelom' (Flaker, 1998, prema Urbanc, 2006). Na taj je način omogućen novi, drugačiji pristup, kao i uvid u potrebe korisnika na mnogim područjima, ne samo medicine, već i ostalih profesija (Urbanc, 2006). U okviru takvog pristupa osoba s invaliditetom označena je 'drugačijom', kao rezultat društvenog neprihvatanja različitosti, dok neovisnost razumijeva osobu koja može sama zadovoljavati svoje potrebe, djelotvorno preuzimajući kontrolu nad svojim životom i odabirući kako će taj život izgledati (Morris, 1991, Brisenden, 1986, prema Urbanc, 2006). Stavljajući pojedinca u centar odlučivanja pri donošenju odluka koje se odnose na njega, te još što je najvažnije, smještava problem izvan osobe, u društvo (Quinn, Degener, 2002). U smislu socijalnog modela, osoba s invaliditetom je aktivni borac za ravnopravnost, u partnerstvu sa saveznicima, za stvaranje društva koje je doista inkluzivno. Ovakav model izrijeком slavi razliku i različitost, a proizlazi iz materijalističkih stavova. Nalazi rješenja za stigmę i izolaciju osoba s invaliditetom u društvu, no, ne vidi ih u promjenama pojedinaca (Hunt, 1966, Donoghue 2003, prema Wickenden, 2010).

Ovakav pristup daje temelj post-pozitivističkoj paradigmi. Socijalni procesi u kontekstu ove nove paradigme odnose se na upotrebu društvenih diskursa na osnovi kojih se konstruiraju koncepti i kategorije ljudskih potreba, funkcioniranje društvenih institucija koje generiraju neuspjeh i razvijaju mjere za tretiranje posebnih potreba kao način za prevladavanje neuspjeha te strukturalne socijalne i socio-ekonomske procese koji doprinose da se neke grupe sistematski postavljaju u nepovoljan položaj i marginaliziraju (Clark, Dyson i Millward, 2002, prema Cerić, 2008).

U svjetlu socijalnog modela početkom 21. stoljeća usvojena je Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja (2001) (Mihanović, 2011). Ona odražava model ljudskog funkcioniranja u kojem se na funkcioniranje i invalidnost gleda kao na rezultate uzajamnog djelovanja fizičkog ili mentalnog stanja osobe te društvenog i fizičkog okruženja. Opisuje negativne aspekte interakcije između pojedinca (sa zdravstvenim stanjem) i kontekstualnih čimbenika tog pojedinca (čimbenici okoliša i osobni čimbenici) (Šostar i dr., 2006). Stoga možemo reći da je MKF (*ICF*) sinteza bioloških i društvenih modela bolesti i funkcioniranja (Mihanović, 2011). Temelji se na objedinjavanju dvaju modela (medicinskog i socijalnog). Za integriranje različitih perspektiva funkcioniranja koristi se "biopsihosocijalni" pristup. Pokušava pružiti objedinjeni pregled zdravlja iz biološke, individualne i društvene perspektive (WHO, 2001).

Prema autorima Buntinx i Schalock (2010), Međunarodna klasifikacija je teorijski model koji daje kodove za široku paletu problema u različitim komponentama ljudskog funkcioniranja. Omogućava procjenu svih dimenzija funkcioniranja koje se razmatraju te pomaže organizirati raspoložive informacije u smislenu „mapu“ funkcionalnih ograničenja (Mihanović, 2011). Međutim, aktivisti za prava osoba s invaliditetom mišljenja su da ova klasifikacija podržava teoriju ekološkog razumijevanja invaliditeta koja se uglavnom javlja u međunarodnom i istraživačkom kontekstu. U okviru te teorije ova se klasifikacija može smatrati ekološkim modelom pristupa invaliditetu koji predstavlja most između medicinske i socijalne perspektive (Brett i Kavanagh, dostupno na mrežnoj stranici –

<http://www.google.hr/#sclient=psy&hl=hr&source=hp&q=Reframing+Disability+in+Higher+Education.&aq=&aqi=&aql=&oq=&pbx=1&fp=4fe663ce089b2441&biw=1280&bih=561>). Prema istim autorima, ovaj model usmjeren je na društveno i fizičko okruženje, na prepreke za sudjelovanje, nejednaka prava, diskriminaciju, ugnjetavanje, na sve što stvara prepreke za neovisnost osoba s invaliditetom.

Ukoliko sagledavamo Guberinin pristup invaliditetu, možemo zaključiti da je već krajem tridesetih godina dvadesetog stoljeća bio jedan od neimenovanih protagonista novog pristupa invaliditetu koji je zacrtao put ne samo ekološkom, već i socijalnom modelu. Pritom se vodio idejom da je invaliditet složeni fenomen koji uključuje sve ljude (osobe s invaliditetom različitih oštećenja i osobe bez invaliditeta), njihove međuljudske odnose, društveno i fizičko okruženje, društvenu reakciju prema osobama s invaliditetom te dr., o čemu su puno godina kasnije pisali i drugi autori, primjerice Pfeiffer i sur. (2003). U okviru takvog pristupa Guberina je čovjeka doživljavao sa svim njegovim strukturalnim sposobnostima, mogućnostima, ali i ograničenjima (opće-ljudskim, socio-kulturnim, individualnim) (Dabić-Munk, 2012). Na invaliditet je gledao kao na društveni problem, u okviru modela bio-psiho-socijalne integracije. Smatrao je da invaliditet nije svojstvo pojedinca, već skup stanja, od kojih su mnoga stvorena društvenim okruženjem, kao što je 1980.¹, zatim 1997.² te konačno 2001. godine navela sadašnja Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, invaliditeta i zdravlja-MKF (World Health Organization, 2001; Hrvatski zavod za javno zdravstvo, 2010). Iz tog razloga već je onda bilo jasno da invaliditet zahtjeva društvenu akciju, kao što danas navodi MKF, kako bi se učinile preinake u okruženju u svrhu punog sudjelovanja osoba s bilo kojim oštećenjima u svim područjima društvenog života. Ujedno, to postaje i pitanje ljudskih prava, pa dolazimo do modela ljudskih prava koji je usmjeren na dostojanstvo ljudskog bića (Mihanović, 2011). Ljudska prava su iznad svega autonomna, određuju pojedinca te su apstrakcija ljudskog postojanja (Mégret, 2008). Stremljenja za zaštitom ljudskog dostojanstva svih ljudi čine srž pojma ljudskih prava, stavljajući osobu u središte zbivanja, za što je još davnih tridesetih i četrdesetih godina prošloga stoljeća posebice zaslužan Petar Guberina³. Ovakvim svojim viđenjem čovjeka i invaliditeta izgradio je mostove između domaće i svjetske znanosti, integrirajući pritom hrvatsku znanost u europske i svjetske procese.

POVEZANOST GUBERININE VERBOTONALNE METODE S MONTESSORI PEDAGOGIJOM, VIBROAKUSTIKOM I SENZORNOM INTEGRACIJOM

Pedagogija Marie Montessori i verbotonalna metoda Petra Guberine

Početak dvadesetog stoljeća Maria Montessori (1870-1952) razvila je metodu primijenjenu na djecu. Za nju je čovjek koji živi slobodno i odgovorno simbol ljudskog dostojanstva. Temelj i cilj njezine pedagogije je priznavanje ljudskog dostojanstva već kod djeteta. Montessori pedagogija temelji se na znanstvenom promatranju spontanog učenja djece, na poticanju vlastitog djelovanja djeteta i njegove samostalnosti, kao i na poštivanju djetetove osobnosti. U središtu ove pedagogije je dijete. Poštuje dijete u njegovoj cjelovitosti te mu pruža slobodu kako bi se razvilo u skladu sa svojim sposobnostima. Smatra da je dijete tjelesno – duhovno biće koje ima vlastitu individualnost. Pedagogija Montessori slijedi prirodni fiziološki i psihički razvoj djeteta u cilju poticanja kretanja, osjećaja, spoznavanja i

¹ Međunarodna klasifikacija oštećenja, nesposobnosti i hendikepa

² Međunarodna klasifikacija oštećenja, aktivnosti i sudjelovanja

³ Veliki pomak na području ljudskih prava osoba s invaliditetom učinjen je 2006. godine donošenjem Konvencije UN o pravima osoba s invaliditetom (United Nations, 2009).

mišljenja. Jezgru njene metode tvore znanja o razvoju čovjeka utemeljena na medicinskim i psihološkim spoznajama tadašnjeg vremena. Temeljno načelo je pomoći djetetu u svim razdobljima u tjelesnom, intelektualnom i psihičkom odrastanju, kako bi se razvilo u neovisnog, slobodnog i samostalnog čovjeka (Arnautović i sur., 2010; Philipps, 2003). Univerzalnost njenih načela vrijede i danas (Philipps, 2003).

M. Montessori je razvila, a time i oblikovala metodu promatranjem djece iz različitih zemalja i kultura, u različitim stupnjevima djetetovog razvoja. Neovisno o tome gdje su djeca rođena ili čak odgojena, uočila je neke karakteristike koje su im zajedničke. Nazvala ih je „univerzalnim karakteristikama djetinjstva“ (Britton, 1992: 12; Aščić i sur., 2010: 6).

Prema Aščić i sur. (2010), djeca imaju 'upijajući um', što razumijeva da nesvjesno upijaju informacije iz okoline i brzo uče o njoj. Rana iskustva imaju odlučujuću ulogu i „utječu na građu mozga, na kvalitetu i opseg njegova djelovanja u odrasloj dobi.“ (Philipps, 2003: 20). Montessori (1994: 23, prema Philipps, 2003: 20) je smatrala da „Dojmovi ne samo da dolaze u um, oni ga oblikuju“. Dokaze o utjecaju ranog iskustva na rad mozga navodi Shore (1997, prema Philipps, 2003) koji upozorava na nužnost sustavnog poticanja djetetovih sposobnosti učenja u prvim godinama života. Isto potvrđuje i autor Pašalić- Kreso (2011) koji ističe da dječji mozak bez stimulativne okoline ozbiljno 'pati' i često 'zaostaje u razvoju'. To potvrđuju istraživanja s Baylor College of Medicine gdje je utvrđeno da „dijete koje se ne igra dovoljno, ili je rijetko milovano, ima mozak za oko 20 do 30% manji nego što je prosječna veličina mozga utvrđena za tu dob.“ (Pašalić- Kreso, 2011: 9). Iz svega se može zaključiti da se današnje spoznaje o ranim iskustvima koje utječu na razvoj djetetovog mozga podudaraju s opažanjima M. Montessori.

Nadalje, u pedagogiji M. Montessori navodi se šest „razdoblja posebne osjetljivosti“ djeteta (Britton, 1992: 13; Aščić i sur., 2010: 7), i to osjetljivost za red, jezik, spretnost u kretanju, društveno ponašanje, male predmete te za učenje putem osjeta. Naime, uočen je veliki značaj osjetila u dječjem percipiranju okoline. S tim u vezi Montessori je utvrdila da preko njih komuniciramo s okolinom i stječemo odgovarajuća iskustva. Smatrala je važnim djetetu dati mogućnost za uvježbavanje osjetila. Stoga možemo reći da su odgoj osjetila temelj Montessori pedagogije. Ujedno, bila je mišljenja da djeca kada nauče hodati, tada tu vještinu imaju potrebu stalno uvježbavati i usavršavati. No, nakon četvrte godine kod djeteta se razvija fina pokretljivost za pisanje, plesanje, rezanje, crtanje ili pak zakopčavanje (Aščić i sur., 2010).

Aktivnosti osjetila i kretanja, prema M. Montessori, predstavljaju sustav odnosa koji čovjeka stavlja u položaj prema živom i neživom svijetu. Bez tog sustava, mišljenja je da ne bi postojali odnosi među ljudima (Arnautović i sur., 2010; Philipps, 2003).

Naglašavala je pojam motorike te se zalagala da se u odgoj uvede tjelovježba i igra. Montessori povezuje duhovni razvoj s kretanjem⁴. Polazi od motorike cijelog tijela stoga jer djeca kretanjem razvijaju vlastitu inteligenciju, dok psihičkom razvoju pomažu osjetila. Za vježbanje osjetila vrlo je važno izvođenje pokreta fine i grube motorike. „Kada se poveže odgoj kretanja s odgojem osjetila, onda je to Montessorijev 'put' za zdravi psihički, tjelesni i društveni razvoj djeteta.“ (Arnautović i sur., 2010: 4).

Uspoređujemo li verbotonalnu metodu Petra Guberine s pedagogijom Marie Montessori, možemo zaključiti da su oba znanstvenika u središte zbivanja stavljala dijete/čovjeka potičući ostvarenje svih njegovih prirodnih potencijala u neovisnoj osobi, uvažavajući pritom cjelovit

⁴ Pod pojmom 'kretanje', ne razumijeva se uobičajena tjelovježba, već „filozofija kretanja“.

razvoj osobnosti. Očito je da su njihova djela bila usmjerena različitoj temi, a da je svaka od njih igrala sličnu ulogu u intelektualnom razvoju svojih autora ostvarujući time u konačnici istu svrhu. Ukoliko sagledavamo pojedinačno svaku od metoda ova dva znanstvenika u smislu polisenzorike te uspoređujući ih s današnjim spoznajama, možemo reći da su bili vizionari 21. stoljeća u području pedagogije djece, odnosno rehabilitacije osoba s teškoćama u govornoj komunikaciji. Naime, smatrali su da osjeti utječu na psihički razvoj djeteta. Kasnije, ti se osjeti bogate vizualnim, slušnim, proprioceptivnim, vestibularnim i motoričkim iskustvima djeteta. No, kao što navodi Guberina (2010: 478) „od prvih dana života osjetilni organi nadilaze svoju posebnu ulogu, te, primjerice, strukturiranjem mozga, omogućuju oku da čuje, dodiru da vidi, a vestibularnom osjetilu da zamijeti ritam i intonaciju govora“. Ako tome pridodamo afektivnost⁵, omogućavamo djetetu brži napredak u rastu i intelektualnom razvoju, što potvrđuje i znanstvenik Damasio (2002, prema Starc, 2007) koji ističe da emocije utječu na naše cjelokupno postojanje kao kondenzirano životno iskustvo.

Poveznica ova dva znanstvenika je i motorika. Naime, „razvoj motorike presudno je za afektivni i mentalni razvoj koji vodi prvoj lingvističkoj riječi“ (Guberina, 2010: 474). Nadalje, obadva znanstvenika dijelila su mišljenje da je kreativnost pokretač stvaralačkog razvoja pojedinca. Svako će dijete, pa i ono s teškoćama razviti svoje mogućnosti ukoliko mu omogućimo da svojom maštom, razmišljanjem te inovacijama aktivno sudjeluje u svakodnevnim aktivnostima. Pritom mu treba dati mogućnost izbora, kao i osigurati strukturiranu okolinu kako bi stvorio vlastiti odnos i doživljava temeljem svojih optimalnih mogućnosti. Upravo na tim postavkama temelji se verbotonalni sistem.

Ukoliko uspoređujemo verbotonalnu metodu Petra Guberine s metodama/terapijama vibroakustike i senzorne integracije, koje datiraju iz 80-tih godina dvadesetog stoljeća, možemo zaključiti da je Petar Guberina (već pedesetih godina) tim metodama/terapijama postavio osnovne temelje.

Vibroakustična terapija i verbotonalna metoda Petra Guberine

Prvi pokušaj korištenja vibroakustične stimulacije u smislu rehabilitacije datira početkom 60-tih godina kada je znanstvenik Teirich (1959) (Hooper, 2002), motiviran uživanjem u glazbi osobe s gluhoćom, pokrenuo jednu od prvih studija vezano uz terapijske učinke glazbe i vibracija. Dvadeset godina kasnije Olav Skille primijenio je vibroakustične stimulacije kod djece s raznim vrstama oštećenja. Istraživanja koja je proveo pokazala su da zvukovne i fizičke vibracije mogu relaksirati i stimulirati djecu. Glazba se kombinirala s niskozvučnim frekvencijama, a primjena takve terapije pokazala je značajne rezultate u raznim područjima medicine, primjerice kod liječenja simptoma astme, cistične fibroze, Parkinsonove bolesti, nesаницe, bolova i sl. (Skille, 1991), kao i na području rehabilitacije osoba s raznim vrstama oštećenja, primjerice autizama, cerebralne paralize i dr. (Hooper, 2002). Boyd-Brewer i McCaffrey (2004) ističu da su istraživanja utvrdila kako je ljudsko tijelo usklađeno s glazbenim vibracijama i tjelesnim funkcijama, ali se također može mijenjati u skladu s njihovim interakcijama.

Inače, današnja vibroakustična terapija koristi sinusoidni zvuk niske frekvencije. Zvuk se putem pretvornika pretvara u vibracije koje se prenose na tijelo putem vibracijske jedinice (vibro-madrac ili vibro-jastuk). Intenzitet vibracije podešen je na razinu koja je ugodna za

⁵ Afektivnost je pojam za sveobuhvatnost emocija. Mnogi autori na različite načine kategoriziraju emocije. Primjerice, američki znanstvenik Paul Ekan (2003), u knjizi „Emotions revealed“ navodi šest emocionalnih univerzalija (sreća, iznenađenje, strah, prezir, žalost i ljutnja).

osobu. Za vrijeme terapije, osoba se izlaže vibracijama tako što se na ključne točke tijela postavlja vibro-jastuk ili se osobu pozicionira na vibro-madrac. Osoba zvuk ne percipira auditivno, već proprioceptivno, odnosno kao vibraciju. To razumijeva da je cijelo ljudsko tijelo osjetljivo na zvuk, pa se može reći da ne slušamo samo ušima već cijelom tijelom.

Ovakvu tezu podržao je još u prvoj polovini dvadesetog stoljeća akademik Petar Guberina koji je smatrao da cijelo tijelo sudjeluje u percepciji glasova govora. Naime, središnji živčani sustav prima informacije od svih osjetila i odgovoran je za njihovu organizaciju, odabirući pritom podražaje optimalne za njegovo funkcioniranje. Zato je opravdan naziv „slušanje preko tijela“ (Pansini, 2000).

Tijelo vibrira vrlo niskim frekvencijama, ali različiti dijelovi tijela ne vibriraju jednako. „Zapravo, različiti dijelovi tijela vibriraju niskim frekvencijama, koje se u različitim odnosima kombiniraju s drugim frekvencijama.“ (Guberina, 2010: 257). „Razlike se opažaju proučavanjem odgovora tijela na različite frekvencije. Stoga, u proučavanju osjetljivosti na frekvencije koje proizvode govorni glasovi valja obratiti pozornost vibracijama cijeloga tijela kao i vibracijama pojedinih dijelova tijela.“ (Guberina, 2010: 252). Kao što ističe isti autor, tijelo je prijemnik i prijenosnik. Na ovakvoj postavci temelji se verbotonalni sistem i njegova primjena u rehabilitaciji osoba s oštećenjem sluha. Kod ovih osoba mogu se koristiti vibrotaktilne stimulacije. Takve stimulacije osoba neće percipirati uhom već tijelom. Ovim stimulacijama moguće je prenijeti ritam (Guberina, 2010). Za senzoričku stimulaciju često se koristi vibrotaktilna ploča (VP). Priključuje se na priključak za slušalice omogućavajući transformaciju zvučne energije u vibraciju.

Tijelo osobe s oštećenjem sluha osobito je osjetljivo na vibracije koje prenose pojačala niskih frekvencija. „Vibracije različitih akustičkih osobitosti mogu imati važnu ulogu u slušanju govornih glasova za osobe s velikim gubitkom sluha u području visokih frekvencija. Čak i vibracije vanjskog dijela slušalica koje se drže u ruci ili blizu ruke, mogu biti učinkovite. Karakteristike vibratora i slušalica koje se rabe u prijenosu frekvencija govornih glasova pojačalom s dobrim karakteristikama za prijenos vrlo niskih frekvencija, a koje se kombiniraju s rezonantnim frekvencijama dijelova tijela na kojima su postavljeni vibrator ili slušalice, zajedno s vremenskim činiteljem, stvaraju različite integrativne strukture. Ove strukture mogu biti vrlo važne za rehabilitaciju osoba oštećena sluha.“ (Guberina, 2010: 257).

Iz svega je vidljivo da je metoda Petra Guberine imala odlučujuću ulogu u osnovnim postavkama vibroakustične terapije koja se koristila u drugu svrhu. No, bez obzira na to, kod same je osobe istovremeno utjecala i na motoričku kontrolu te govorno-komunikacijske mogućnosti.

Senzorna integracija i verbotonalna metoda Petra Guberine

Senzorna integracija jest neurobiološka aktivnost koja omogućuje primanje i obradu osjetnih informacija koje u mozak pristižu putem različitih osjetila. Kada različiti sustavi djeluju skladno, tada dolazi do kvalitetne integracije na razini globalnoga sustava. Riječ je o taktilnom (dodir), vestibularnom (kretanje i ravnoteža), proprioceptivnom (mišići i zglobovi), auditivnom (sluh), vizualnom (vid) i oralno-gustativnom (okus i miris) sustavu. Integracija svih živčanih impulsa događa se u kori velikoga mozga koja se sastoji od globalnog sustava i više pojedinačnih, specifičnih sustava (Mamić i sur. 2010). Globalni sustav omogućuje povezivanje svih osjetnih podražaja koji stižu u središnji živčani sustav (Geschwend, 1999, prema Mamić i sur. 2010) u cjelovitu spoznaju pojedine osobe kao odvojenog, posebnog tijela u prostoru.

Osobe koje imaju disfunkciju senzorne integracije ne mogu učinkovito djelovati (Kull-Sadacharam 1999, prema Mamić i sur. 2010). Stoga se te osobe uključuju u terapiju senzorne integracije koja razumijeva rehabilitaciju s intenzivnim poticanjem pri čemu se pomaže razvoj integracijskih procesa (Ayres, 2002.) Terapija ima holistički pristup, a uključuje cijelo tijelo, sva osjetila i čitav mozak, uzimajući pritom u obzir emocionalni i socijalni razvoj osobe. Prema Petru Guberini (2010), razvoj slušanja i govora ne ovisi samo o sluhu, nego o cijeloj spaciocepciji. „Prostor se percipira gledanjem i slušanjem te vestibularnim, taktilnim i proprioceptivnim osjetilima koji zajedno čine osjetilo za percepciju prostora. Percepcija je u službi motoričke aktivnosti, pokreta u prostoru i svladavanju prostora.“ (Guberina, 2010: 349). Djeca razvijaju dobru motoričku kontrolu i govorno-komunikacijske mogućnosti motoričkom aktivnošću i vibrotaktilnim podražajem, o čemu nam govori i senzorna integracija. Međutim, prema Guberini (2010), rehabilitacija osobe s gluhoćom nije rehabilitacija sluha preko uha, već rehabilitacija slušanja preko spaciocepcije (Pansini, 2000).

Iz svega možemo zaključiti da obadviije metode, kako senzorna integracija, tako i verbotonalna metoda, imaju ne samo ista polazišta već u konačnici postižu iste ciljeve, jedna direktno, a druga indirektno.

UMJESTO ZAKLJUČKA

Analizirajući radove akademika Petra Guberine nastale prije više od šezdesetak godina, zaključuje se da su njegove spoznaje bile u svjetlu najnovijih znanstvenih saznanja o čovjeku. Duh velikog znanstvenika i humanista, glasnik najnaprednijih misli, preživio je svoje doba i buduća stoljeća. Guberinina misao još uvijek živi i potiče na razmišljanja upozoravajući na neka aktualna pitanja. Njegova verbotonalna metoda prava je riznica općeljudskih vrijednosti usmjerenih prema univerzalnim humanističkim idealima. Inspirira i daje smjernice za buduće naraštaje.

Vizionarski je gledao naprijed u nastojanju da se poboljša položaj čovjeka. Njegova vjera u čovjeka i njegova misao da je čovjek harmonija tijela i duha, aktualna je i inspirativna još i danas. Prihvaćao je osobu onakvom kakva ona jest, a njezine sačuvane mogućnosti strukturirao je u pojam perceptivne optimalne.

Petar Guberina i njegovo djelo predstavljaju jedan od najvrjednijih prinosa riznici znanosti. Utjecao je i još će dugo utjecati na razvoj znanosti u svjetskim relacijama. Svojim je radom i verbotonalnom metodom te originalnošću nadišao epohu u kojoj je živio obilježivši intencije budućnosti. Vizionarskim idejama, gotovo proročki, zacrtao je put trećem tisućljeću ostavljajući pritom za sobom svoje sljedbenike. U njegovom radu prisutna je neka vrsta idealiziranja znanosti, što je zasigurno odraz epohe u kojoj je djelovao i živio.

Literatura:

1. Abrams, P. (1968): *The Origins of British Sociology: 1834-1914.*, Chicago: University of Chicago Press.
2. Arnautović, M., Boras, I., Lončarić, A., Prodan, K. (2010): *Pedagogija Marie Montessori*. Seminarski rad. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Posjećeno 29.04.2013. na mrežnoj stranici: http://arhiva.ffri.hr/datoteke/kmrnjaus/arnautovic_boras_loncaric_prodan_seminarskir_ad_pedagogijamariemontessori.pdf.
3. Aščić, S., Kovačević, N., Mikuljan, P., Stipeć, T. (2010): *Pedagogija Marie Montessori*. Seminarski rad. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Posjećeno 29.04.2013. na mrežnoj stranici: http://arhiva.ffri.hr/datoteke/kmrnjaus/ascic_kovacevic_mikuljan_stipec_seminarskird_pedagogijamariemontessori.pdf.
4. Ayres, A. J. (2002): *Dijete i senzorna integracija*. Zagreb: Jastrebarsko, Naklada Slap.
5. Blaži, D., Arapović, D. (2003): Artikulacijski nasuprot fonološkom poremećaju. *GOVOR*, 1-2; 27-38.
6. Boyd-Brewer, C., McCaffrey, R. (2004): *Vibroacoustic Sound Therapy Improves Pain Management and More*, *Holist Nurs Pract*, 18(3), str. 111–118. Posjećeno 1.05.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.asabalance.com/wp-content/uploads/2013/03/Vibroacoustic-Sound-Therapy-Improves-Pain-Management-and-More.pdf>.
7. Brett, M., Kavanagh, L., *Reframing Disability in Higher Education*. [on-line]. Posjećeno na mrežnoj stranici: <http://www.google.hr/#sclient=psy&hl=hr&source=hp&q=Reframing+Disability+in+Higher+Education.&aq=&aqi=&aql=&oq=&pbx=1&fp=c2bf1e659df13712&biw=1280&bih=561>.
8. Britton, L. (1992): *Učenje kroz igru*. Zagreb: HENA COM.
9. Buntinx, W. H. E., Schalock, R. L. (2010): *Models of Disability, Quality of Life, and Individualized Supports: Implications for Professional Practice in Intellectual Disability*. [on-line], *Journal of Policy and Practice in Intellectual Disabilities*, Vol. 7, No. 4, pp 283–294. Posjećeno 20.11.2011. na mrežnoj stranici: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1741-1130.2010.00278.x/pdf>.
10. Cerić, H. (2008): *Mogućnost konstituiranja teorije inkluzivnog obrazovanja*, *Metodički obzori*, 3(5), 49-62; Posjećeno 20.08.2009. na mrežnoj stranici: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=40721.pdf.
11. Dabić Munk, D. (2012): *Petar Guberina – ishodište i uporište verbotonalnog sistema i zagrebačkog SUVAG-a*. U: Bakota, K., Kier, B., Pavičić Dokoza, K., Vuličević, K., Titl. B. i Šindija, B. (ur.) *Znanstveno-stručna monografija VII međunarodnog simpozija verbotonalnog sistema „Čovjek i govor – 50 godina SUVAG-a“* (str. 31-42), 19.-21.05.2011., Zagreb: Poliklinika SUVAG, Zagreb.
12. Damasio, A. R. (2002): *Ich fühle, also bin ich*. Ullstein Heyne List (München).
13. De Saussure, F. (2000): *Tečaj opće lingvistike*, U: Kačić, M., Kovačec, A., prev: Vinja, V., *Mala polica znanosti*, Zagreb.
14. Ekan, P. (2003): *Emotions Revealed-Understanding Faces and Feelings*. Weidenfeld&Nicolson (London).
15. Guberina, P. (1995): *Filozofija verbotonalnog sistema*; *Filologija*, 24-25, str. 157-164.
16. Guberina, P. (2003): *Retrospection*, U: Roberge C. (ed), Zagreb. ArTRESOR naklada, Zagreb.
17. Guberina, P. (2010): *Govor i čovjek, Verbotonalni sistem (prijevod s francuskog)*. U: Crnković, V., Jurjević-Grkinić, I. (ur.). Zagreb. ArTRESOR naklada, Zagreb.

18. Guberina, P. (2013): *The Verbotonal Method*, U: Roberge, C. (ed), Zagreb: ArTRESOR naklada, Zagreb.
19. Hooper, J. (2002): *Is VA therapy, music therapy?*, *Music Therapy Today*. Posjećeno 29.04.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.wfmt.info/Musictherapyworld/modules/mmmagazine/issues/20021018120155/20021018122201/Hooper.pdf>; <http://www.wfmt.info/Musictherapyworld/modules/mmmagazine/showarticle.php?articleid=35>.
20. Hrvatski zavod za javno zdravstvo (2010): *Međunarodna klasifikacija funkcioniranja, onesposobljenosti i zdravlja (prijevod)*. U: Strnad, M., Benjak, T. (ur.), Zagreb: Medicinska naklada, Zagreb.
21. Ivšac, J., Gaćina, A. (2006): *Postoji li pragmatički jezični poremećaj?*. *Revija za rehabilitacijska istraživanja*. Vol.42, br. 2; 17-28.
22. Koerner, E.F. Konrad, (1972): *Bibliographia Saussureana 1870-1970: An Annotated, Classified Bibliography on the Background Development and Actual Relevance of Ferdinand de Saussure's General Theory of Language*. Metuchen, NJ.
23. Kokić, T. (2010): *Recenzija, Prikaz, I Ruse, M. (ur.), Philosophy after Darwin: Classic and Contemporary Readings*, Princeton University Press, c2009, *Časopis za filozofiju*, Vol. 9, No.1, str. 164-170.
24. Mackelprang, R. W. i Salsgiver, R. O. (2009): *Disability: A Diversity Model Approach in Human Service Practice*. Posjećeno 15.09.2012. na mrežnoj stranici: <file:///E:/Down%20Sy/DisabilityADiversityMode.htm>.
25. Malović, N. (2007): *Ljudsko dostojanstvo između znanosti i svjetonazora*, *Bogoslovska smotra*, Vol. 77, br. 1, str. 43–57.
26. Mamić, D., Fulgosi Masnjak, R., Pintarić Mlinar, Lj. (2010): *Senzorna integracija u radu s učenicima s autizmom*, *Napredak* 151 (1), str. 69 – 84. Posjećeno 29.04.2013. na mrežnoj stranici: 497484.SI_u_radu_s_uc_s_autza_rec_2.doc.
27. Mégret, F. (2008): *The Disabilities Convention: Towards a Holistic Concept of Rights*, In *International Journal of Human Rights*, Routledge, 12, 2, 261-277. Posjećeno 20.06 2009. na mrežnoj stranici: www.yorku.ca/cdis/zagreb.htm.
28. Mihanović, V. (2011): *Invaliditet u kontekstu socijalnog modela*, *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja 2011*, Vol 47, br. 1, str. 72-86.
29. Mihanović, V., Krampač-Grljušić, A. (2013): „Invaliditet“ – koncept u razvoju, *Modeli rada s osobama s invaliditetom*, I. simpozij o modelima rada s osobama s invaliditetom s međunarodnim sudjelovanjem, *Znanstveno-stručni simpozij s međunarodnim sudjelovanjem*, Caritas Mostar i Sveta obitelj-Rehabilitacijski centar za osobe s posebnim potrebama, Kuća susreta Emaus, Potoci, Bosna i Hercegovina (znanstveni članak - u postupku tiskanja).
30. Pansini, M. (2000): *Spaciocepcija i rehabilitacija slušanja*. Zagreb: Poliklinika SUVAG, Zagreb.
31. Pašalić- Kreso, A. (2011): *Nauka za predškolski odgoj, predškolski odgoj za nauku*. U: Čurak, H. (ur.) *Kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini* (str. 5-20), Sarajevo. Sarajevo: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Studio Jordan.
32. Pfeiffer, D., Ah Sam, A., Guinan, M., Ratliffe, K. T., Robinson, N. B. i Stodden, N. J. (2003): *Attitudes Toward Disability in the Helping Professions*, *Disability Studies Quarterly*, 23 (2), 132-149. Posjećeno 25.09.2012. na mrežnoj stranici: <http://dsq-sds.org/article/view/420/587>.
33. Philipps, S. (2003): *Montessori priprema za život: odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

34. Poplin, M. S. (1988). The reductionist fallacy in learning disabilities: replicating the past by reducing the present, *Journal of Learning Disabilities*, 21 (7), str. 389-400.
35. Quinn, G. & Degener, T. (2002): The moral authority for change: human rights values and the worldwide process of disability reform. In G. Quinn & T. Degener et al (eds.), *Human Rights and Disability: The current use and future potential of United Nations human rights instruments in the context of disability*. New York, Geneva: United Nations, 2002. Posjećeno 2.09.2009. na mrežnoj stranici: <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/HRDisabilityen.pdf>.
36. Sanderson, H. (2000): *Person centred planning – key features and approaches*, UK: Joseph Rowntree Foundation, Posjećeno 19.11.2011. na mrežnoj stranici: <http://www.familiesleadingplanning.co.uk/documents/pcp%20key%20features%20and%20styles.pdf>.
37. Skille, O. (1991): *Manual of Vibroacoustics*. Levanger, Norway: ISVA Publications.
38. Starc, B. (2007): Afektivnost kao metodičko sredstvo u fonopedagogiji, Šesti znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Istraživanje govora 2007., Knjiga sažetaka, Varošaneć-Škarić, G., Horga, D. (ur.). Zagreb: Filozofski fakultet; Hrvatsko filološko društvo, Zagreb, 6-8-12.2007. Posjećeno 29.04.2013. na mrežnoj stranici: <http://www.huz.com.hr/Radovi/Starc%20Branko-Afektivnost%20kao%20metodicko%20sredstvo%20u%20fonopedagogiji.pdf>; <http://www.huz.com.hr/ici.aspx>.
39. Škiljan, D. (1980): *Pogled u lingvistiku*, Zagreb: Školska knjiga, Zagreb.
40. Šostar, Z., Bakula Anđelić, M., Majsec Sobota, V. (2006): Položaj osoba s invaliditetom u Gradu Zagrebu, *Revija socijalne politike*, 13 (1), str. 53-65.
41. Udruga 21 za sindrom Down Split, Naklada Bošković (2008): *Sindrom Down* (ur. Čulić, V., Čulić, S.). Split: Slobodna Dalmacija.
42. United Nations (2009): *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Posjećeno 20. 06. 2009. na mrežnoj stranici: <http://www.un.org/disabilities/default.asp?navid=12&pid=150>.
43. Urbanc, K. (2006): Medicinski, socijalni ili neomedicinski pristup skrbi za osobe s invaliditetom, *Ljetopis socijalnog rada*, 12 (2), str. 321-333.
44. Vuletić, D. (1987): *Govorni poremećaji*, Izgovor, Zagreb: Školska knjiga, Zagreb.
45. Wickenden, M. (2010): *Teenage worlds, different voices: an ethnographic study of identity and the lifeworlds of disabled teenagers who use Augmentative and Alternative Communication*, Submitted in partial fulfilment for the degree of Doctor of Philosophy, Department of Sociological Studies The University of Sheffield. Posjećeno 8.09.2012. na mrežnoj stranici: http://etheses.whiterose.ac.uk/860/2/wickenden_final_thesis.pdf.
46. World Health Organization (2001): *International classification of functioning disability and health (ICF)*, Geneva: World Health Organization.
47. World Health Organization (2001): *Resolution WHA 54,21, International Classification of Functioning, Disability and Health*. Posjećeno 20.07.2010. na mrežnoj stranici: <http://europa.eu.int>.